

***bitig* Edebiyat Fakóltesi Dergisi**

bitig Journal of Faculty of Letters

(Mevlevilik Geleneęi ve Vefatının 475. Yılında Muğlalı İbrahim Şâhidî (1470-1550) Özel Sayısı, Nisan 2025)

Muğlalı Şâhidî Dedenin Farsça Divanı ve Örnek Çeviriler

Nuri ŞİMŞEKLER

Prof. Dr.

Selçuk Üniversitesi

n.simsekler@gmail.com

0000-0001-7502-6801

Çeviri/Translation

Geliş Tarihi/Received: 20.02.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 04.04.2025

Atıf/Citation

Şimşekler, Nuri (2025), Muğlalı Şâhidî Dedenin Farsça Divanı ve Örnek Çeviriler, *bitig Edebiyat Fakóltesi Dergisi*, Mevlevilik Geleneęi ve Vefatının 475. Yılında Muğlalı İbrahim Şâhidî (1470-1550) Özel Sayısı, Nisan 2025, 409-419.

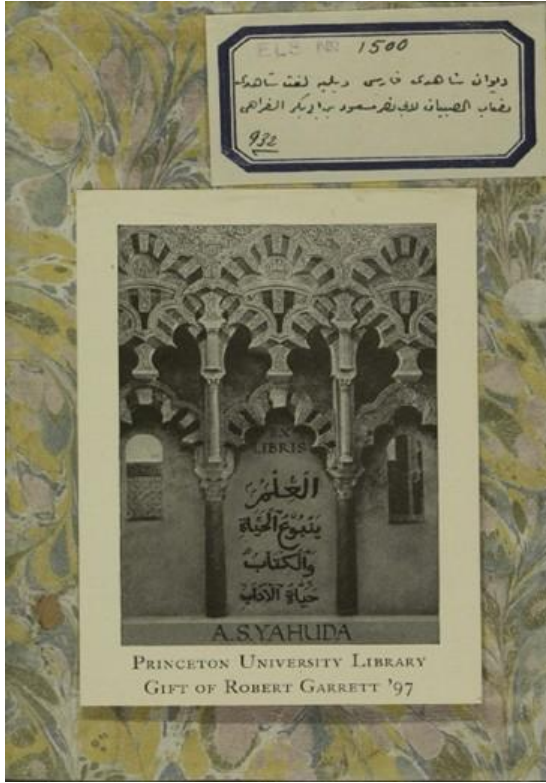
Bu makale iThenticate, turnitin, intihal.net programlarından biriyle taranmıştır.
This article was checked by iThenticate, turnitin or intihal.net.

Giriş

XVI. yüzyılın tanınmış Mevlevî simalarından Muğlalı Şâhidî İbrahim Dede (ö. 1550), Muğla Mevlevîhânesi şeyhliğinden daha fazla mensup olduğu Mevlevîlik ile ilgili yazdığı eserleri, dönemi Ege Bölgesi Mevlevî muhitleri ve şeyhi Dîvâne Mehmed Çelebi'nin (ö. 1529 ?) tek müverrihi olarak tanınmıştır. Şâhidî Dede'yi Muğla, Afyonkarahisar, Denizli, Aydın, Burdur ve çevresine yaptığı seyahatlerde karşılaştığı Mevlevî ortamlarını Farsça kaleme aldığı *Gülşen-i Esrâr*'ında aktarması ile bir "Mevlevî tarihçisi", *Gülşen-i Tevhîd* adlı eseri ile bir "Mesnevî şarihi", *Tuhfe-i Şâhidî* (Luğat-ı Şâhidî) adlı oldukça tanınan, yaygın olarak kullanılan Farsça-Türkçe manzum sözlüğü ile bir "Dil öğretmeni" (Öz, 1999, s. 24); ayrıca az sayıda söylediği Türkçe şiirleri ve *Gülşen-i Vahdet* ile bir "Türk edebiyatı şairi" olarak değerlendirmek mümkündür. Az sayıdaki bazı kaynaklarda da Şâhidî Dedeye ait olduğu zikredilen bazı eserlerin ise ona aidiyeti konusunda tereddütler bulunmakta, özellikle *Aşkenâme*, *Tırâşnâme* ve *Risâle-i Âfâk u Enfûs* gibi bazı küçük mesnevilerle ilgili son dönemde yapılan bazı çalışmalar ve lisansüstü tezler de bu tereddüdü haklı çıkarmaktadır (Topcu, 2009). Bununla birlikte Şâhidî Dedenin Hâfız-ı Şîrâzî'nin gazellerine 472 adet Farsça nazire yazması hususu ise eski kaynaklarda geçmemekle birlikte son yıllardaki bazı çalışmalarda Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunduğu kaydı ile ele alınır (Atalay, 2015, s. 26; Arısoy, 2021, s. 271).

Şâhidî Dedenin Türkçe şiirlerdeki başarısı vurgulanırken Farsçası ile ilgili edebî seviyede olmadığı, Farsça mesnevi ve divanlardan öğrenilen kolay bir Farsça olduğu söylenir, değerlendirilir. *Tuhfe-i Şâhidî*'sindeki Farsça-Türkçe başarısı bir kenara bırakılırsa Farsça olan *Gülşen-i Esrâr* da genel anlamda tasavvufî bir mesnevi olmasının yanında uzun mensûr başlıklarla bir seyahatnâme ve bir hatıra kitabı görünümünde olup, Farsçası da kolay anlaşılır, düşündüğünü doğrudan anlatan bir dile sahiptir.

Yine Şâhidî kaynaklarından ancak birkaçı (Seyyid Sahîh Ahmed Dede, 2003, s. 257; Ali Enver, s. 105; Bursalı, H. 1333, C. I, s. 92) ona ait Farsça bir Divandan söz eder. Alanla ilgili son dönem eserler ve çalışmalar da bu kaynakları referans göstererek Farsça Divanının olduğunu kaydeder, ancak nerede veya hangi yazma eser kütüphanesinde olduğunu belirtemezler.

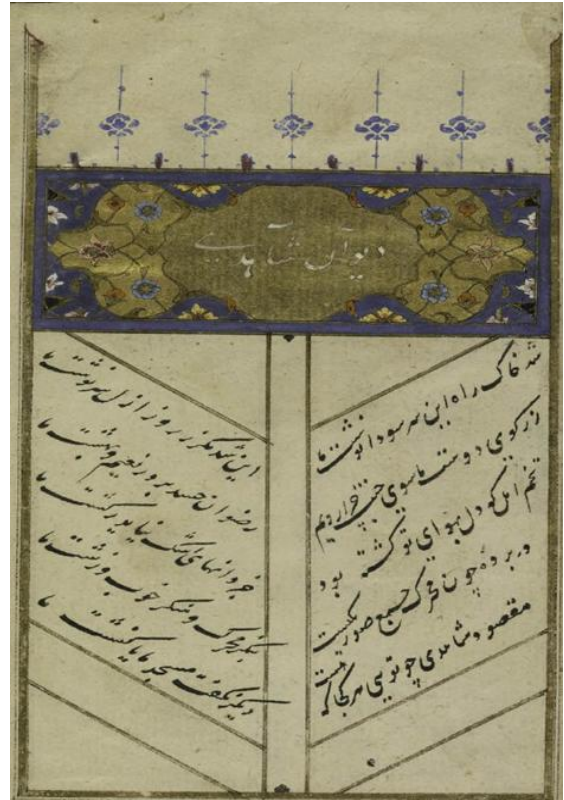
Fotoğraf 1. 932/1525-26 tarihli Divân-ı Fârsi-yi Şâhidî ve Luğat-ı Şâhidî'nin bulunduğu yazmanın kapağı (ABD Princeton Üniversitesi Kütüphanesi).

2016 yılında da Tebriz'de de yüz yüze görüştüğümüzde tarafımdan eserin Türkçeye tercümesi kararını aldık. Ancak bazı farklı yurt içi ve dışı görevlerimiz nedeni ile bu iş uzadı ve ancak 2021 yılında tam olarak başlayabildik. Şimdilerde sona yaklaştığımız yazma nüsha ile tekrar metin kontrolü ve çeviri işlemlerimiz devam etmekte olup Şâhidî Dedenin vefatının 475. Yıldönümü hatırasına 2025 yılı içerisinde tamamlayıp yayınlamayı arzu etmekteyiz.

Şâhidî Dedenin Farsça Divanı Hakkında

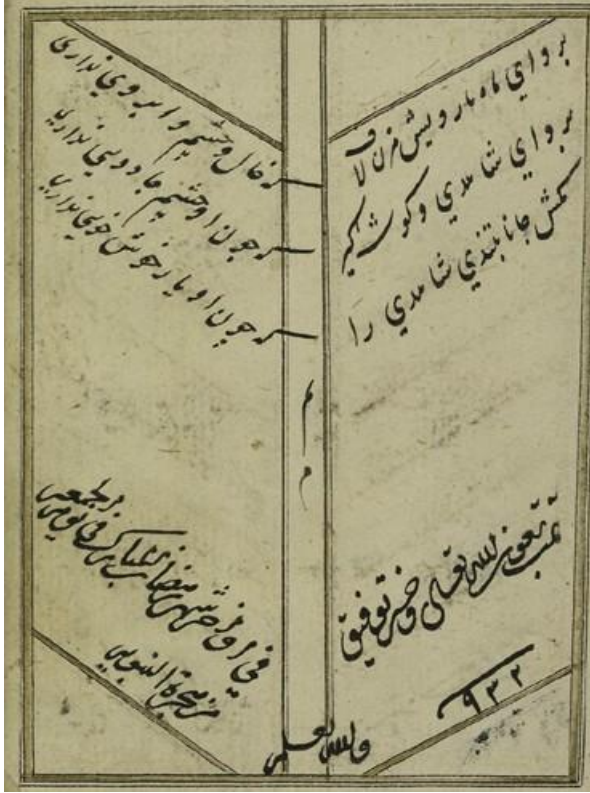
Eser, ABD New Jersey Princeton Üniversitesi El Yazmaları Bölümü “Robert S. Garrett Bağış Koleksiyonu’97” içerisinde yazma bir mecmua

2011 yılına kadar Şâhidî Dedenin Farsça bir Divanı olduğu bilgisi -eğer doğru idiye- nerede bulunduğu veya birkaç bölüm de olsa Farsça şiirlerinden örneklerin olduğu mecmua veya tezkirelerin naklinde görülemediği için tereddütle karşılanıyordu. Ancak İranlı-Azerbaycan Türkü Tebriz’deki bir kütüphanede görevli Uzman Hüseyin Armin’in bir maili ile bu “kayıp” veya “muhtemel” Farsça Divandan haberimiz oldu. Doktora tezimizden bahisle (Şimşekler, 1998) şahsımla irtibata geçtiğini söyleyen Uzm. Armin ile görüşme ve istişarelerimiz devam etti. 2012 yılında bu Divanı Ön Söz (Piş Guftâr), Giriş (Mukaddime) ve bazı tespit-incelemeler ile Tebriz’de yayınladı (Şâhidî ve Armin, 1391 hş./M. 2012).

Fotoğraf 2. Divân-ı Fârsi-yi Şâhidî'nin ilk sayfası (ypr.

1^b)

Fotoğraf 3. Dîvân-ı Fârsî-yi Şâhidî'nin son sayfası (ypr. 51^b)

içerisinde olup 1^b-51^b arası Şâhidî'nin Farsça Divanı bulunmakta, devamında ise yine Şâhidî Dedenin Tuhfe-i Şâhidî (Luğat-ı Şâhidî) yer almaktadır. Divan'da 120 gazel olup, eğer başka bir yerde kayıtlı Farsça şiirleri yoksa ya da bulunmazsa küçük bir Divan diye adlandırılabilir. Divanın son yaprağındaki ferağ kaydına bakıldığında ise 932 Hicri (M. 1525-26) tarihi görülmektedir ki Şâhidî Dedenin hayatta olduğu bir dönemdir ve bu yazmanın şimdiye kadar başka bir nüshasının çıkmaması da bu nüshanın “müellif nüshası” olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Nüsha sonunda müstensih adının bulunmaması da bu ihtimali güçlendirmekte ve bu Divanın tek nüsha olarak Şâhidî'nin “kendi el yazısı” olabileceği veya bilgisi dâhilinde bir başka kişi tarafından yazıldığı intibahını

uyandırmaktadır. Mecmuanın devamında yer alan *Tuhfe-i Şâhidî*'nin tarihsiz olması, yazı stiline farklı olması, kenarlarına alınan notlar, düzeltmeler, eklemeler ve yıpranmışlığı göz önüne alındığında bu iki eserin sonraları bir arada ciltlendiği intibahını vermekte olup, kütüphane dijital yayınından tahmin edebildiğimiz bu detayların ancak eserin fiziki olarak görülebildiğinde kesin karara varılabileceği düşüncesindeyiz.

Şâhidî Dedenin Farsça Divanı'nın sahibi ve sonrasında Princeton Üniversitesi'ne bağışlayan Robert S. Garrett (1875-1961) Princeton Üniversitesi'nde öğrenci, sporcu, yönetici olarak uzun yıllar bulunmuş, Yunanistan'da yapılan 1896 Yaz Olimpiyatları'nda Disk Atmada Dünya Şampiyonu olmuş. Spor sonrası iş dünyasına giren Garrett, dünyanın dört bir tarafında -özellikle Ortadoğu ve Afrika- yapılan arkeolojik ve kültürel araştırmalara hem sponsor olmuş hem de bizzat katılmış. Garrett Anadolu'da finanse ettiği kazılar çerçevesinde 1932 yılından 1939'a kadar Antakya ve Anadolu'da da bulunmuş. Farklı alfabelerde yazılan elyazması eserlere de oldukça ilgi duyan Garrett Ortadoğu, Anadolu (Küçük Asya) ve Afrika seyahatlerinde birçok el yazması toplamış. Garrett'in koleksiyon merakını babası Thomas Harrison Garrett'tan (ö. 1888) aldığı, ondan farklı olarak Ortadoğu seyahatleri sırasında yazma eserlere merak salıp toplamaya başladığı ve babasının

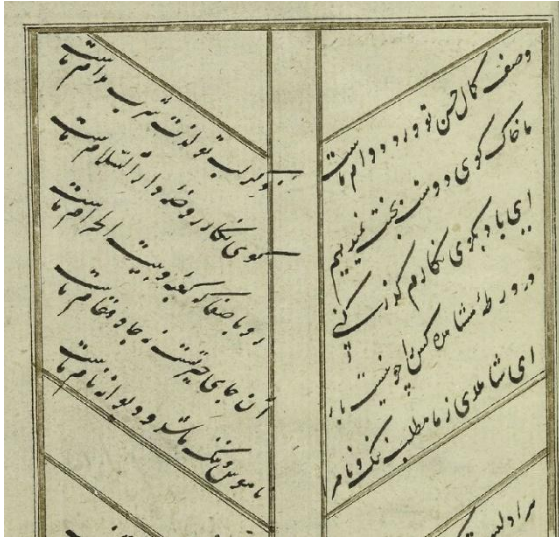
vefatının ardından onun koleksiyonunu devraldığını da belirtmek gerekir (URL-1). Princeton Üniversitesi Kütüphanesi kayıtlarında Divanın kaynağı hakkında Abraham Shalom Yahuda (1877-1951) adlı birinden 1942 yılında Robert Garrett malı olarak teslim alındığı belirtilmekte (URL-2). Kudüs asıllı olan Shalom Yahuda'nın da tanınmış bir yazma eser koleksiyoneri olduğu, Mısır, Irak, Suriye, Filistin, Türkiye (özellikle Adana ve Ankara), İran, Hindistan ve İslam dünyasının birçok bölgesinden âlimlerden, akademisyenlerden, camilerden ve özel kütüphanelerden satın alma yoluyla yazma eser topladığını da hatırd tutmak gerekir (URL-3).

Şâhidî Dedenin Farsça Divanı'nın herhangi bir yerinde vakıf kaydı veya farklı bir aidiyet yazı ve mührü bulunmaması -eğer babasından kalmamışsa ki zor bir ihtimal gibi görünüyor, çünkü babası daha çok arkeolojik koleksiyon yapıyormuş- Garrett'in Antakya ve Anadolu seyahatinde (1932-1939) bu yazmayı şahıstan satın alma ile elde etmiş olabileceği ihtimalini uyandırmakla birlikte farklı bir şekilde elde etmiş olabileceği alternatifini de hatırd tutmak gerekir. Bu güçlü ihtimallerden yola çıkarak Şâhidî Dedenin Farsça Divanının yazma nüshalarının olmaması (varsayarsa günümüze kadar ortaya çıkmamış olması bunu zor bir ihtimal gibi önümüze koyuyor) bu tek nüshanın muhtemelen Şâhidî Dedenin kendi elinden sonra başka şahıs-şahıslara geçmiş olduğu, kişisel kütüphanede kalıp herhangi bir şekilde bir Mevlevîhâne ya da kütüphaneye intikal etmemesinden dolayı da kimse tarafından görülemeyip böyle bir macera yaşandığını söylemek en azından şimdilik en büyük ihtimal olarak değerlendirilebilir. 1942 yılına kadar Robert Garrett kişisel koleksiyonunda bulunması ve o yıl Princeton Üniversitesi Kütüphanesi'ne intikal etmiş olması ve kütüphanenin de arşivindeki yazma eserleri son yıllarda dijital erişime açması biz araştırmacıların bu Divana ulaşmasına ancak yakın zamanda imkân tanımış oldu. Aksi takdirde uzun yıllar Şâhidî Dedenin Farsça bir Divanının olup olmadığı belki de kaynaklardan alıntıyla aynı cümlelerle yazılıp aktarılacaktı.

Princeton Üniversitesi Yazma Eserler Bölümü kütüphane kayıtlarında “Kullanıma sunduğumuz kaynakların çoğunun telif hakkına sahip değiliz ve oluşturduğumuz dijital reproduksiyonlar için hiçbir telif hakkı talep etmiyoruz.” ibaresinin yer alması da bizim bu eserle ilgili çalışma yapmamıza imkân tanımıştır (URL-4).

Burada -ilk defa olmak üzere- Şâhidî Dedenin bu Farsça Divanından altı gazelin Princeton Üniversitesi yazmasından fotoğraflarını, Farsça okunuşunu ve çevirisini naklediyor, gazellerdeki içeriklerinden yola çıkarak da birkaç cümle ile bazı tespitleri aktarmak istiyoruz:

Şâhidî Dedenin Farsça Divanından Çeviri Örnekleri

Fotoğraf 4. Gazel No: 16 (ypr. 8^a).

* Şeyhi Dîvâne Mehmed Çelebi'ye atfen söylendiği tahmin edilen bir gazeli (Gazel No: 16).

Mef-û-lü / Fâ-i-lâ-tü / Me-fâ-i-lü / Fâ-i-lün
 “Vasf-ı kemâl-i hüsn-i tu vird-i devâm-ı mâst
 Zıkr-i leb-i tû lezzet-i şurb-i mudâm-ı mâst”
 Güzellüğünün tüm vasıfları daimî zikirdir bize
 Senin dudaklarını anış, ebedî şarabın lezzetidir bize

“Mâ hâk-i kû-yi dûst be-Cennet nemî dehîm
 Kû-yi nigâr rovze-i Dârü's-selâm-ı mâst”
 Sevgilinin sokağının bir tozunu cennete değişmeyiz biz

Dârü's-selâm'ın (Mekke'nin) bahçesi
 sevgilinin sokağıdır bize

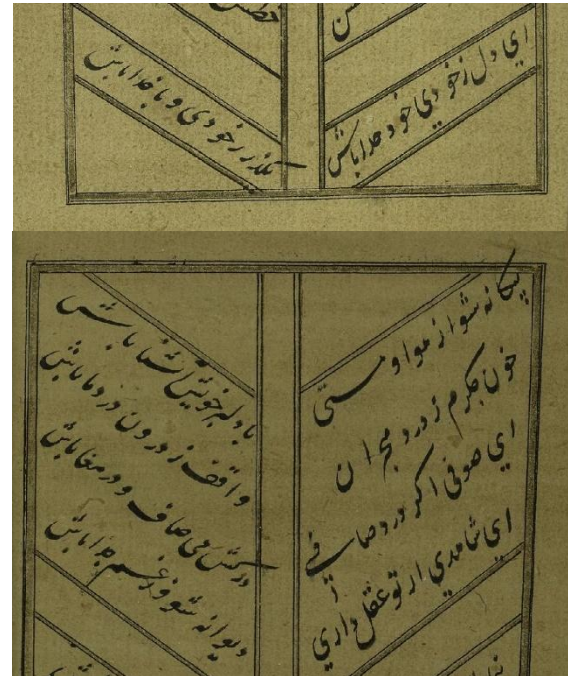
“Ey bâd be-kû-yi nigârem guzer konî
 Rov bâ-safâ ki Kâbe u Beytü'l-harâm-ı mâst”
 Ey rüzgâr sevgilimin mahallesinden geçersen eğer

Sevinçle, neşe ile (es) ki (orası) Kâbe ve
 Beytü'l-harâm'dır bize

“Der varta-i müşâhede kes-râ çû nîst bâr
 Ân câ-yi hayretest ne câ u makâm-ı mâst”
 Müşâhede kuyusunda kimseye (anlama) izni yoktur

Hayran olunacak bir makamdır orası, orada makam-mevki yoktur bize

“Ey Şâhidî zi-mâ me-taleb neng u nâm râ
 Nâmûs u neng-i mâ şod u Dîvâne nâm-ı mâst”
 Ey Şâhidî bizden ar-namus, şöhet arama
 Namus da ar da, şan da şöhet de Dîvâne adıdır bize

Fotoğraf 5. Gazel No: 83 (ypr. 35^a, 35^b).

* Yine hem Şeyhi Dîvâne Mehmed Çelebi'yi andığı ve Muğla'ya yerleşme arzusunun dile getirdiği bir gazeli (Gazel no: 83).

Mef-û-lü / Me-fâ-i-lün / Fe-û-lün

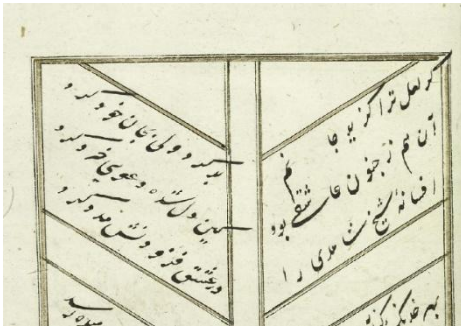
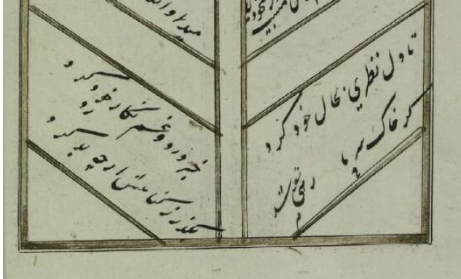
“Ey dil zi-hodî-i hod cudâ bâş
 B'ugzer zi-hodî u bâ-Hudâ bâş”

Ey gönül bencilliğinden uzaklaş

Benliğinden geç Allah ile uzlaş

“Bîgâne şov ez-hevâ u mestî

Bâ-dilber-i h'îş âşinâ bâş"
 Geç kendinden hevâdan hevesten
 Kendi sevgilin ile kaynaş
 "Hûn-i cigerem zi-derd-i hicrân
 Vâkıf zi-derûn-i derd-i mâ bâş"
 Ayrılık derdinden ciğerim kan doldu
 İçimizdeki derdi anla, bizimle paylaş
 "Ey sûfî eger durd-i sâfî
 Der keş me-yi sâf u der-Muğla(la) bâş"
 Ey sûfî eğer saf şarap olsan da
 Çek saf şarabı Muğla'da yerleş
 "Ey Şâhidî er tu akl dârî
 Dîvâne şov u zi-ğam cudâ bâş"
 Ey Şâhidî eğer aklın varsa
 Dîvâne ol derdinden uzaklaş

Fotoğraf 6. Gazel No: 53 (ypr. 22^b, 23^a).

* Kaynaklarda geçmediği şekliyle kendisine

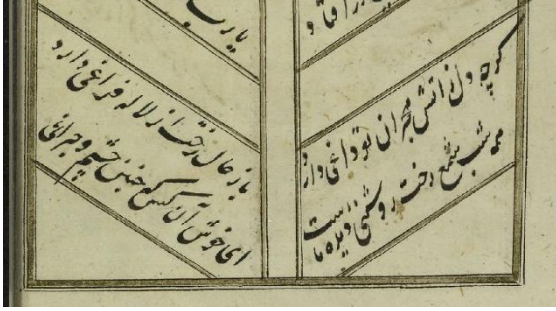
"Şeyh" olarak hitap ediyor (Gazel no: 53).

Mef-û-lü / Me-fâ-i-lün / Fe-û-lün

"Tâ dil nazerî be-hâl-i hod kerd

Coz derd u ğam-ı nigâr red kerd"

Gönül kendi içine şöyle bir baktı
 Sevgilinin derdinden, gamından başka birşey
 bulmadı
 "Ger hâk-i reh-î tû şod ser-i mâ
 B'ugzer zi-gunâheş erçi bed kerd"
 Senin yolunun toprağı bizim başımıza
 saçılırsa
 Her ne kadar kötü yaptıysa da affet onu
 "Ger lâl-i tu râ gozîd (gezîd) cânem
 Bed kerd velî be-cân-ı hod kerd"
 Eğer canım senin dudağına seçmişse
 (ısırmışsa)
 Kötü yaptı belki, ama kendi canı ile oynadı
 "Ân hem zi-cünûn-i âşikî bûd
 K'în dilşode dâvi-yi hired kerd"
 O da âşıklığın verdiği delilikten idi
 Ki bu gönül iddia etti ki güya akıllı idi
 "Efsâne-i Şeyh Şâhidî râ
 Der-ışk fuzûdeneş meded kerd"
 Şeyh Şâhidî'nin hikâyesine
 Kendisinde artan aşkı yardım etti

Fotoğraf 7. Gazel No: 74 (ypr. 31^b, 32^a).

* Kendi şiirini-sözünü İrem Bağ'ının bülbülü olarak niteler, bu güzelliğin herkese nasip olamayacağını vurgular (Gazel No: 74).

Fâ-i-lâ-tün / Fe-i-lâ-tün / Fe-i-lâ-tün / Fâ-lün

“Gerçi dil zi-âteş-i hicrân-ı tu dâğî dâred

Yâ zi-hâl-i ruhet ez-lâle ferâğî dâred “

Gönlün senin hicran ateşinle dağlanması var

Artık yüzündeki lâle benine ne ihtiyacı var

“Heme şeb şem'-i ruhet rûşeni-yi dîde-i mâst

Ey hoş ân kes ki çunîn çeşm u çerâğî dâred”

Bütün gece yüzünün mumu ile aydınlandı
gözümüz

Ne mutlu o kişiye ki böyle bir gözü, böyle bir
çerâğı var

“Mâ u kû-yi tu u sûfî u behişt u Rıdvân

Her kesî der-hûr-i hod meyl be-bâğî dâred”

Biz, senin mahallen, sûfî, cennet ve Rıdvân

Hepsinin kendi özüne lâyük meylettiği bir bağı
var

“Pây der-gil bovedeş tâ bûdeş cân der-ten

Her ki çûn lâle zi-sevdâ-yi tu dâğî dâred”

(İnsan) yaşadığı sürece sıkıntıda olur (her
dâim)

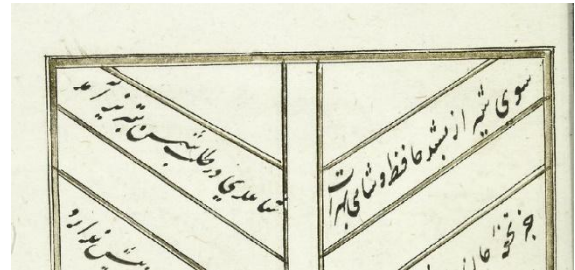
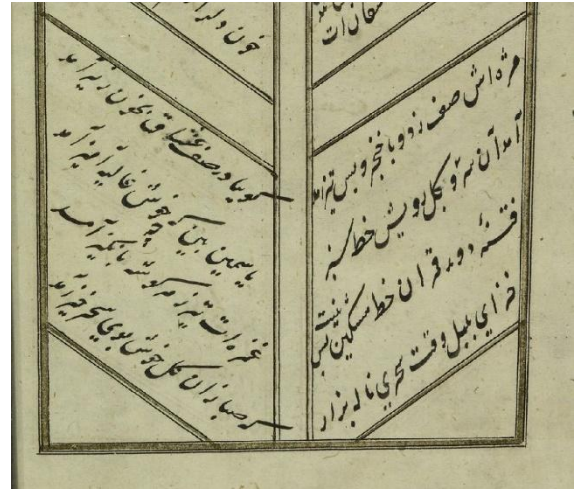
Lâle gibi (âşık) olan herkesin senin sevdandan
bir yarası (dâğı-siyah benî) var

“Şâhidî çûn be-suben bulbul-i bâğ-ı irem est

Key koned gûş be-feryâd ki zâğî dâred”

Şâhidî sözde, şiirde İrem bağının bülbülü gibidir

Nasıl duyar feryadını o kişi ki, karga gibi
kulağı var

Fotoğraf 8. Gazel No: 50 (ypr. 21^b, 22^a).

* Şeyhi Dîvâne Mehmed Çelebi'nin 40 abdâl-
derviş (çihil-çil tenân) ile Tebriz'e gitmesi
olayı çerçevesinde bu 40 kişi içerisinde -şimdiye
kadarki hiçbir kaynaktan geçmediği ve kendisinin de

Gülşen-i Esrâr'ında vurgulamadığı şekliyle- Şâhidî Dedenin de olabileceğini gösteren ve hatta bu gazeli Tebriz'de söylediği-yazdığını tahmin edebileceğimiz bir gazeli (Gazel No: 50).

Fâ-i-lâ-tün / Fe-i-lâ-tün / Fe-i-lâ-tün / Fe-û-lün

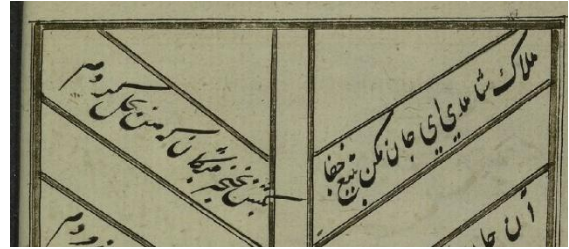
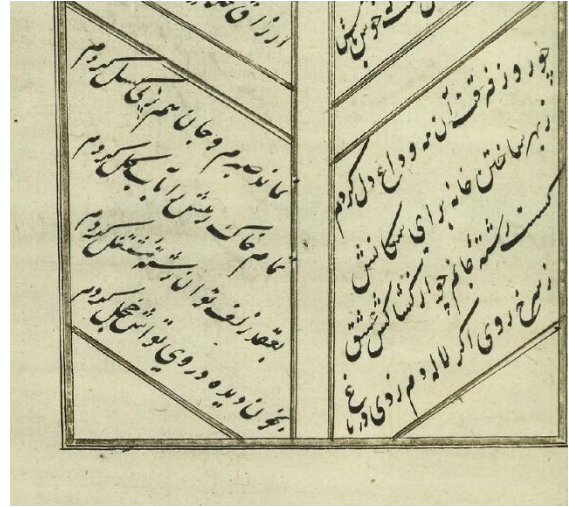
“Mujeş saf zed u bâ hançer u bes tîz âmed
Gûiyâ der-saf-ı uşşâk be-hûn-rîz âmed”
Kırpikleri (asker gibi) sıralandı, keskin
hançerleri ile geldi

Sanki âşıkların arasında kan dökmeye geldi
“Âmed ân serv be-gird-i gul-rûyeş hat-ı sebz
Yâsemîn bîn ki çe hoş gâliye-âmîz âmed”
O genç sevgili gülyüzlülerin arasına daldı
Gör ki (o) yasemin ne hoş, ne güzel kokularla
geldi

“Fitne-i dovî-i kamer ân hat-ı muşkîn bes nîst
Ğamzeet tîr zi-her gûşe be-engîz âmed”
Siyah saçlı o ay yüzünün fitnesi kâfi değilmi!
Her bir köşeden bir ok gamzenden geldi
“Hîz ey bulbul-i vakt-i seherî nâle be-zâr
Ki sabâ z'ân gul-i hoşbû-yi seher-hîz âmed”
Ey bülbül kalk, seher vakti ağlayarak ötme
zamanıdır

Güzel kokulu, erken kalkan gülden Sabâ
rüzgârı geldi

“Sû-yi Şîrâz beşod Hâfız u Şâhî be-Herât
Şâhidî der-taleb-i Şems *be-Tebrîz âmed*”
Hâfız Şiraz tarafına gitti, Şâhî de Herat'a
Şâhidî ise Şems'i aramaya *Tebrîz'e geldi*

Fotoğraf 9. Gazel No: 95 (ypr. 40^a, 40^b).

* Şeyhî Divâne Mehmed Çelebi'nin vefatının ardından söylediği varsayılabilir bir gazeli (Gazel No: 95).

Me-fâ-i-lün / Fe-i-lâ-tün / Me-fâ-i-lün / Fâ-lün

“Çû rûz-i firkat-i ân meh vedâ? dil kerdem
Nemând sabrem û cân hem zi-pey gosel
kerdem”

O ay ile ayrıldığım gün, gönlümle de veda
ettim

Sabrim kalmadı, canımı da gönlümün
peşinden yola saldım

“Zi behr-i sâhten-i hâne berâ-yi sokkâneş
Temâm-ı hâk-i reheş râ be-âb gil kerdem”

Oturacak olanlara ev yapmak için

Onun yolunun toprağını aldım, çamur haline
getirdim

“Gosest rîşte-i cânem çû ez-keşâkeş-i ışk
Be akd-i zülf-i tû ân rîşte müşteğıl kerdem”
Aşkın keşmekeşinden canımın düğümü
çözülünce
Senin zülfünün akdine düğümlemeye
koyuldum
“Zi sorh-rûyî eger lâle dem zedî der-bâğ
Be hûn-i dîde der-rû-yi tûeş hacel kerdem”
Eğer lâle, bahçede kızıl yüzlü olduğundan söz
açarsa
Onu, senin yüzünden olan kanlı gözlerimle
utandırırım
“Helâk-ı Şâhidî ey cân mekon be-tîğ-i cefâ
Bekoş be-hancer-i müjgân ki men behel
kerdem”
Ey can, Şâhidî’yi ayrılık okuyla helâk etme
Kırpığının hançeri ile öldür onu, hakkımı helâl ederim.

Kaynaklar

- Ali Enver S. (2013). *Ali Enver Semâ-hâne-i edeb*, Haz. Sadık Erdem. Ankara: TTK Yay.
- Arısoy, Ş. (2021). Muğlalı Şâhidî'nin Hafız-ı Şirâzî'ye Nazirelerinde Rind ve Zahid. *Uluslararası Tasavvuf ve Edebiyat Sempozyumu Bildiriler Kitabı* (ss. 269-288). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yay.
- Atalay, M. (2015-1394 hş.). Te'sîr-i Hâfız ber şâirân-ı Türk – Nazîregûyîhâ. İçinde *Hemâyîş-i beyne'l-milel-i Hâfız-ı Şirâzî mecmû-i makalehâ - Bahş-ı evvel* (ss. 26-33). Dânişgâh-i Âzâd-ı İslâmî Yay.
- Bursalı Mehmed Tahir (H. 1333). *Osmanlı Müellifleri*. C. I, İstanbul: Matbaa-yi Âmire.
- Öz, Y. (1999). *Tuhfe-i Şâhidî Şerhleri*. Konya.
- Seyyid Sahih Ahmed Dede (2003). *Mevlevîlerin Tarihi*. Haz. Cem Zorlu. İstanbul: İnsan Yay.
- Şâhidî İbrahim Dede (1470-1550). *Dîvân-ı Şahidî* (Ramadan 932 (1526). New Jersey Princeton University Library Islamic Manuscripts (Gift of Robert Garrett'97).
- Şâhidî ve Armin (1391 hş./M. 2012). *Dîvân-ı Fârsî-i Şâhidî*. Tashîh ve Tahkîk Hüseyin Armin, Tebriz: İntişârât-ı Erk.
- Şimşekler, N. (1998). *Şâhidî İbrâhîm Dede'nin Gülşen-i Esrâr'ı, Tenkitli Metin-Tablîl* [Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Topcu, M. (2009). *İşknâme, Tırâşnâme, Risâle-i Âfâk u Enfâs (Metin-Çeviri-İnceleme)* [Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi].
- URL-1 Wikipedia the Free Encyclopedia, (01.10.2024).
https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Garrett , Erişim Tarihi: 15.02.2025.
- URL-2 Princeton University Library,
<https://catalog.princeton.edu/catalog/9951485543506421#view>, Erişim Tarihi: 15.02.2025.
- URL-3 Ukeles, R. (18.07.2019) “Abraham Shalom Yahuda: Bilgin, Koleksiyoncu ve Koleksiyonlar”, *The Librarians*, <https://blog.nli.org.il/en/yahuda/>, Erişim Tarihi: 15.02.2025.
- URL-4 Princeton University Library, <https://library.princeton.edu/about/policies/copyright-and-permissions-policies>, Erişim Tarihi: 20.02.2025.